

ВІСНИК ЦЕНТРУ

Іноземних інвесторів приваблює в Україні великий ринок, але турбує нестабільність регулювання

Незважаючи на свої порівняльні переваги, Україна має один з найнижчих показників залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) серед країн Східної Європи та СНД. Завдяки опитуванню іноземних інвесторів, яке провів Консорціум Flemings/SARS, виявлено такі головні причини незадовільної ситуації з ПІІ в Україні — несприятливий інвестиційний клімат (у правовому, економічному та інфраструктурному аспектах) і недоліки політики приватизації. На думку респондентів, чинну державну політику належить зосередити на зниженні бар'єрів для входу на ринок, оскільки визначальним мотивом поведінки іноземних інвесторів в Україні є пошук нових ринків збуту. Результати дослідження опубліковано в новому числі журналу Центру "Перспективні дослідження", яке виходить друком цього місяця

Поточний обсяг залучених ПІІ на душу населення в Україні становить \$65 (за даними на 1999 рік) і перевищує аналогічний показник лише таких країн регіону, як Білорусь, Узбекистан і Таджикистан.

Аби визначити причини низького рівня ПІІ, було проведено письмове опитування керівників 65 компаній, що мають представництва в Україні. Респонденти представляли такі групи: транснаціональні компанії (ТНК), міжнародні фінансові організації, приватні інституційні інвестори та підприємці. Крім відповідей на питання про основні перешкоди для залучення інвестицій та формулювання власної оцінки впливу приватизації на обсяг ПІІ, опитуваним інвесторам запропонували вказати власні мотиви інвестування, схильність до ризику та механізми прийняття рішень щодо інвестування в українську економіку. Авторів дослідження також цікавила думка інвесторів щодо пріоритетів державної політики, спрямованої на поліпшення інвестиційного клімату. До кінцевої вибірки ввійшли 2 міжнародні фінансові організації, 5 іноземних підприємців, 3 фонди прямого інвестування та 22 транснаціональні компанії, тобто загалом 32 респонденти за 50-відсоткового (від початкової вибірки) рівня отримання відповідей.

Як і треба було чекати, зважаючи на загальні результати досліджень інших країн з перехідною економікою, низький

рівень залучення ПІІ в Україну частково зумовлюють її несприятливий інвестиційний клімат (у правовому, економічному та інфраструктурному аспектах), а також недоліки політики приватизації. За непряме свідчення помилку у приватизаційній політиці може правити той факт, що більшість респондентів (зокрема 60% ТНК) інвестували в Україну через проекти на "нульовому циклі" або спільні підприємства з приватними компаніями, а не через приватизаційний продаж. До того ж чимало ТНК, які не планують інвестувати в Україну найближчим часом, також зазначили, що надаватимуть

перевагу інвестуванню завдяки започаткуванню проектів на "нульовому циклі".

Результати проведеного опитування засвідчили, що визначальним стимулом для ПІІ в Україні є пошук нових ринків, який істотно переважає інші можливі причини (зокрема можливість використання дешевої та кваліфікованої робочої сили). Більшість інвесторів приваблює великий внутрішній ринок України з 50 мільйонами споживачів. Наявність дешевої робочої сили виявилася несуттєвим чинником для переважної частини опитаних компаній, за винятком інвесторів-підприємців, які зазвичай чутливіше реагують на наявність дешевих факторів виробництва. Хоча заробітна платня в Україні є нижчою, ніж у решті країн Східної Європи, цю важливу перевагу нівелюють набагато нижча продуктивність праці, брак капіталу, слабкий менеджмент та регуляторні перешкоди, адже ці чинники зумовлюють вищу, порівняно із сусідніми країнами, собівартість продукції.

Респонденти розташували основні перешкоди для ПІІ в такій послідовності

Мотиви компаній, що інвестують в Україну

"1" — головна причина, "2" — другорядна причина, "3" — не є причиною

Ранг	Чому Ви вирішили інвестувати в Україну?	Загалом
1	Масштаби ринку та потенціал його зростання	1,05
2	Доступ до нового регіонального ринку (Східна Європа, СНД)	1,92
3	Якість навичок робочої сили	2,15
4	Наявність дешевих факторів виробництва (дешева робоча сила, енергія, сировина)	2,27
5	Виробничі потужності	2,32
6	Підвищення конкурентоспроможності в постачанні на розвинуті ринки (наприклад, Західної Європи)	2,53
7	Податкові стимули	2,69
8	Доступ до наукових та технологічних розробок України	2,71

Джерело: Flemings/SARS.

Події минулого тижня

Центр сприяє розвитку публічної політики в Казахстані. Минулого тижня експерти Міжнародного центру перспективних досліджень Едуард Захарченко та Володимир Нікітін взяли участь як консультанти в навчальному семінарі "Основні елементи публічної політики", який відбувся в Алмати (Казахстан). Мета цього семінару — передача дослідницьким інституціям Казахстану початкових знань щодо процедур публічної політики. У своїх доповідях експерти Центру наголосили на потребі в побудові суспільного діалогу, розповіли про його типологію та основні елементи.

Семінар організували Фонд "Євразія" та Фонд Сороса Республіки Казахстан за напрямком "Ініціативи в публічній політиці", в межах якого 13 організацій отримали гранти для реалізації дослідницьких проектів. Слухачами семінару були директори Інституту сходознавства, Інституту прогнозування розвитку Казахстану, Інституту стратегічних досліджень Казахстану, а також представники опозиції, які розробили проекти, спрямовані на створення Національного форуму політичних партій та неурядових організацій.

Під час попередньої оцінки дослідницьких проектів виявлено слабке розуміння принципів публічної політики. На засіданнях семінару експерти Центру проаналізували проекти, наголосивши на тому, що їхніми головними недоліками є невідповідність цілей та завдань, відсутність організованого діалогу між неурядовими організаціями й урядом, а також переконаність казахських дослідників у неприйнятності закордонного досвіду для Казахстану. Панове Захарченко та Нікітін взяли участь в доопрацюванні деяких проектів, допомогли скоригувати цілі та завдання. Організатори й учасники семінару дійшли висновку, що в Казахстані належить створити незалежний дослідницький інститут. Також було досягнуто домовленості щодо використання в Казахстані досвіду України в галузі реформування освіти.

"Вісник Центру" є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо Ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетню, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua. Редактор "Вісника Центру" Євгенія Єгорова (ee@icps.kiev.ua)
Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.
Адреса: 04070, Україна, м. Київ, вул. Волоська, 8/5.
Телефон/факс: (38044) 463 63 37
Сторінка у Всесвітній павутині: <http://www.icps.kiev.ua/>

(починаючи з найвагомійших: "1" — головна проблема, "2" — другорядна проблема, "3" — не є проблемою):

- не стабільне та надмірне регулювання (1,03);
- нечітка правова система (1,21);
- мінливість економічного середовища (1,27);
- корупція (1,34);
- великий податковий тягар (1,46);
- проблеми щодо встановлення чітких прав власності (1,56);
- низький рівень доходів громадян (1,69);
- труднощі в спілкуванні з урядом та приватизаційними органами (1,78);
- мінливість політичного середовища (1,82);
- відсутність матеріальної інфраструктури (2,09);
- проблеми виходу на внутрішній та зовнішній ринки (2,16).

Потрібно також зауважити, що всі згадані перешкоди було визначено як суттєві проблеми. Встановлення чітких прав власності і спілкування з урядом та приватизаційними органами, хоч і опинилися в нижній частині рейтингу, все ж посіли проміжне місце між головними і другорядними проблемами. Отже, респонденти оцінили ці чинники як вагомі перешкоди для ПІІ.

Респонденти запропонували визначити такі пріоритети державної політики (за шкалою від "1 — першочерговий захід" до "3 — не є пріоритетом"):

- лібералізація руху капіталу, валютного ринку та репатріації прибутків (1,12);
- зняття обмежень на частку іноземної власності в українських компаніях (1,16);
- мінімізація бюрократичних обмежень (1,17);
- зниження податкових ставок та зменшення кількості податків (1,32);
- зняття обмежень на доступ до внутрішнього та зовнішніх ринків (1,78);
- вдосконалення системи контролю за дотриманням контрактів (1,81).

Натомість покращання матеріальної інфраструктури та збільшення бар'єрів для імпорту мають для респондентів найменш вагоме значення. Підсумовуючи викладене, в запропонованих напрямках політики можна "відчитати" таке головне бажання інвесторів: мати справу з меншою кількістю урядовців і не так

часто. Багато з опитаних вважають, що ці зміни настануть після широкомасштабної та активної приватизації.

Як і можна було сподіватися, переважна більшість респондентів вказали на важливість проведення приватизації. Лише 5% опитаних (багаті ТНК) охарактеризували вплив приватизації на свою діяльність як несуттєвий. Для решти інвесторів (95%) приватизаційна політика є вкрай важливим чинником, що впливає на прийняття їхніх інвестиційних рішень. Передбачають, що після приватизації не лише виникнуть нові можливості для придбання щойно приватизованих підприємств, а й покращиться загальний інвестиційний та діловий клімат — завдяки підвищенню продуктивності економіки та зменшенню урядового втручання. Тимчасом як більшість інституційних інвесторів та інвесторів-підприємців вказали на важливість приватизації для відкриття нових можливостей придбання підприємств, виділяється позиція транснаціональних компаній, які не покладаються на приватизацію під час планування своєї стратегії в Україні.

Результатом дослідження стала низка рекомендацій щодо політики залучення ПІІ загалом та приватизаційної політики зокрема. Головна ідея полягає в тому, що в розробці приватизаційної політики належить більшою мірою враховувати інтереси транснаціональних компаній, які дотепер не брали суттєвої участі в приватизаційному процесі в Україні. ■

Дослідження було проведено під керівництвом Robert Fleming & Co. Limited за проектом "Посилення Фонду державного майна: індивідуальна приватизація підприємств", що є частиною технічної допомоги, наданої в межах позики Світового банку на реструктуризацію підприємств.

*Це число "Перспективних досліджень" також публікує дослідження "Приватизація земельних ділянок підприємств: її вплив на прямі іноземні інвестиції в Україні", яке буде представлено в наступних числах **вісника центру**.*

Якщо Ви хочете отримувати публікації Центру, надішліть інформацію про себе на електронну адресу: marketing@icps.kiev.ua, або зателефонуйте до Олексія Блінова, який відповідає за зв'язки з клієнтами Центру, тел.: (380-44) 463-6337

Центр пропонує звіти за результатами семінарів

Міжнародний центр перспективних досліджень у межах проекту "Майбутнє України: громадська оцінка перебігу реформ" провів серію громадських обговорень Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

Ми вдячні всім учасникам за активну участь у цих заходах і повідомляємо, що протягом червня-липня буде підготовано звіти за результатами обговорень. Звіти (українською та англійською мовами) передбачено опублікувати на веб-сторінці Центру за адресою <http://www.icps.kiev.ua/>. Матеріали буде надано безкоштовно. Для отримання електронної або друкованої копії просимо звертатися до Андрія Беги, електронна адреса: abega@icps.kiev.ua, тел.: (380-44) 463-5967